

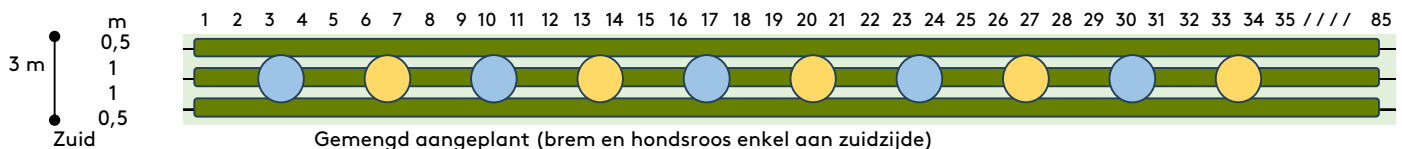
Factsheet Houtwal 2.0 | 5

Biodiversiteit maximaal

Multifunctionele houtwallen bieden allerlei ecosystemendiensten die we graag terugzien in het agrarische landschap, waaronder biodiversiteit. De streekgebonden biodiversiteit wordt ondersteund door het bieden van voedsel, nestgelegenheid en beschutting voor insecten, vogels en zoogdieren. Ook het bodemleven profiteert van bomen en struiken. Houtwallen zijn verder verbindende corridors die verplaatsing van flora en fauna door het landschap mogelijk maken.

Gekozen soorten

Soort		Aantal
1. eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>	26
2. brem ¹	<i>Cytisus scoparius</i>	26
3. vuilboom/sporkehout ²	<i>Rhamnus frangula</i>	26
4. hondsroos ¹	<i>Rosa canina</i>	26
5. boswilg	<i>Salix caprea</i>	26
6. haagbeuk ³	<i>Carpinus betulus</i>	26
7. hazelaar	<i>Colylus avelana</i>	26
8. wilde lijsterbes	<i>Sorbus aucuparia</i>	26
9. ruwe berk ³	<i>Betula pendula</i>	26
10. gewone vogelkers	<i>Prunus padus</i>	26

1 Enkel aan zuidzijde

3 Overstaander

2 Bessen zijn giftig (niet voor vogels)

Achtergrond

Vanwege het bevorderen van biodiversiteit zijn Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer-vergoedingen beschikbaar.

Voor de landbouw is ook van belang dat functionele soorten zoals natuurlijke plaagbestrijders en bestuivers worden ondersteund door houtige landschapselementen. In deze variant zijn soorten gekozen die een bijdrage leveren aan biodiversiteit en geschikt zijn voor omstandigheden in de Achterhoek. Bij sommige soorten staat genoemd hoeveel insecten gevonden zijn, dit is gebaseerd op werk van Kennedy & Southwood (1984) en Alexander, Butler & Green (2006). Het aantal insecten gevonden op een soort zegt nog niet alles over het belang van deze soort. Een enkele boom of locatie kan nooit alle insectensoorten ondersteunen, op een enkele boom of locatie zul je daarom nooit zoveel soorten vinden. Ook geldt dat de waarde van een boom is groter als deze in de vrije ruimte staat (zoals in een houtwal), dan in een dicht bosverband. De belangrijkste factoren voor soortenrijkdom zijn de hoeveelheid bomen en hoe lang de boom al in de regio voorkomt. Vandaar dat deze variant veel overlap heeft met de variant Traditionele houtwal.

1. Eenstijlige meidoorn – *Crataegus monogyna*

De eenstijlige meidoorn is een veel voorkomende struik in hagen en houtwallen, waar hij zo'n 5-10 m hoog wordt. Ecologisch gezien is de meidoorn belangrijk voor allerlei organismen als dracht- en voedselplant en als schuil- en nestelplaats. Na de uitbundige, witte bloei in mei volgen rode bessen die bij veel vogels geliefd zijn, vooral lijsterachtigen, mede omdat ze tot ver in de winter aan de struik blijven hangen. Meidoorns hebben lang dienstgedaan als veekering vanwege de dichte groei met scherpe doornen en tolerantie voor snoei, maar werden geruimd vanwege verspreiding van bacterievuur en de perenprachtkever, die schade veroorzaken in fruitboomgaarden.

2. Brem – *Cytisus scoparius*

De inheemse brem is een kleine struik (60-200 cm hoog) uit de vlinderbloemenfamilie die veel op droge, arme grond in struweelranden en langs wegen te vinden zijn. Brem bloeit uitbundig in mei/juni met goudgele bloemen, die door bijen bezocht worden. De doosvruchten kunnen door mieren verspreid worden. Brem is waardplant voor een aantal vlinders als heideblauwtje en bruine vuurvlieder, en ook voor de vrij zeldzame Grote bremraap.

3. Vuilboom/Sporkehout – *Rhamnus frangula*

Sporkehout of vuilboom is een struik die uitgroeit tot 4 m hoog. Het is vanwege zijn langdurige nectarproductie (juni-oktober) een belangrijke drachtplant voor bijen, zweefvliegen en vlinders. Sporkehout verdraagt snoei en afzetten goed en groeit snel terug met juist aan het jonge hout onopvallende bloempjes, die veel nectar leveren en zich ontwikkelen in bessen waar verscheidene vogelsoorten dol op zijn, zoals kramsvogels, grote lijster en fazant. De bessen en bast kunnen voor mensen echter giftig zijn.

4. Hondсроos – *Rosa canina*

Deze inheemse rozenstruik tot 4 m hoog bloeit in juni en juli met grote, meestal lichtroze bloemen, die veel nectar en stuifmeel bevatten en door allerlei insecten, waaronder bijen, bezocht worden. De bloemen ontwikkelen zich tot rozenbottels met nootjesachtige vruchten, die met name in de winter een waardevolle voedselbron vormen voor veel vogels zoals koperwiek en kramsvogel. De stekels zorgen voor schuilgelegenheid.

5. Boswilg – *Salix caprea*

De inheemse bos- of waterwilg is een kleine boom met eironde bladeren. De tweehuizige boswilg is voor met name bijen een aantrekkelijke voedselbron door de vroege bloei (maart-april) met katjes die zowel nectar als stuifmeel produceren. Boswilg is de eerst bloeiende wilgensoort en onderscheidt zich verder van andere wilgen door zijn grote, ronde bladeren. Boswilg kan in tegenstelling tot veel andere wilgensoorten ook op vrij droge bodems groeien.

6. Haagbeuk – *Carpinus betulus*

De haagbeuk is een belangrijke waardplant voor de meikever en een groot aantal vlinderlarven die zich voeden met de bladeren. Totaal zijn ruim 50 soorten insecten en mijten gevonden op haagbeuk. De bestuiving gebeurt door de wind, de zaden zijn geliefd bij onder andere appelvink, boomklever en bos- en hazelmuizen. Haagbeuk verliest in de winter zijn blad, in tegenstelling tot beuk, maar krijgt vroeger nieuwe bladeren (maart/april). De stam vertoont kenmerkende draaiingen, te vergelijken met spierbundels.

7. Hazelaar – *Coryllus avellana*

Deze tot 6 m grote struik bloeit vanaf januari met gele katjes die door de wind bestoven worden. Hazelaars worden veel in ondergroei van traditionele houtwallen gevonden. De wilde variant geeft eetbare hazelnoten, die echter kleiner zijn dan noten van veredelde rassen, en daarom vooral door eekhoorns, muizen en vogels als spechten en gaaien gegeten worden, die zo zorgen voor de verspreiding van de hazelaar. Inventarisatie van het aantal insecten en mijten op de hazelaar leverde ruim 100 soorten op. De hazelaar voedt ook een aantal specifieke (plaa-)insecten, zoals hazelnootknopmijt, hazelnootboorder en bladsnuitkever.

8. Wilde lijsterbes – *Sorbus aucuparia*

Grote inheemse struik (tot 10 m) uit de rozenfamilie met samengestelde bladeren en crème-witte bloei in tuilen (mei/juni), die naast bijen, hommels en kevers vooral aasvliegsoorten aantrekt. De in augustus rijpende bessen zijn oranje-rood blijven lang aan de struik hangen en vormen een belangrijke voedselbron voor vogels als lijsterachtigen en spreeuwen, maar ook voor zoogdieren als vos, eekhoorn, das en ree. De compacte structuur maakt de boom ook geschikt om in te broeden.

9. Ruwe berk – *Betula pendula*

De ruwe berk is goed geschikt voor voedselarme, droge bodems en is goed te herkennen aan zijn witte, schilferende bast en hangende twijgen. Hoewel de vroege katjes van weinig betekenis zijn voor insecten, ondersteunen berken wel een brede reeks aan schimmels. Berken laten genoeg licht door voor een rijke ondergroei met bijvoorbeeld vuilboom en lijsterbes. Op verzwakte bomen kunnen verschillende soorten zwammen voorkomen. Snoei kan het beste in de zomer of herfst gebeuren. De zaden vormen in de winter een belangrijke voedselbron voor (barm)sijen.

10. Gewone vogelkers – *Prunus padus*

Deze inheemse struik tot 15 m hoge boom staat graag in de halfschaduw en kent vanaf april een rijke bloei met witte bloemtrossen, die sterk geuren en veel insecten trekken, vooral honingbijen, solitaire bijen en hommels. In het najaar rijpen de vruchten, die door vogels, zoals lijsterachtigen, spechten, spreeuwen, boomklevers en andere dieren zoals egels, vossen en bosmuizen gegeten worden, die daarmee zorgen voor verspreiding, wat overigens ook via wortelopslag gebeurt. De bladeren van de Gewone vogelkers zijn licht groen en niet glanzend en is daarmee te onderscheiden van de invasieve Amerikaanse vogelkers. Deze soort heeft ook goed verteerbaar blad.

Bronnen:

- The number of species of insects associated with British trees. Kennedy & Southwood (1984)
- The value of different tree and shrub species to wildlife. Alexander, Butler & Green (2006)
- Boek *Bomen en struiken van hier*. Ketelaar, Roeleveld & Dolmans (2014)
- FloravanNederland.nl
- Wikipedia.nl

Houtwal 2.0: Cultuurhistorisch element in een nieuwe jas

Op de Marke zijn vijf demovarianten van functionele houtwallen aangelegd met elk een ander hoofddoel als onderdeel van het project Houtwal 2.0. Al eeuwen zijn bomen en struiken onderdeel van het boerenbedrijf in de Achterhoek. Geriefhoutbosjes en andere beplantingsvormen leverden stook- en gereedschapshout. Vóór de komst van het 'pundroad' zorgden houtwallen en hagen ook voor erfafscheiding/veekering. Bepaalde soorten werden aangeplant als voederboom. Deze landschapselementen kunnen - naast biodiversiteit en landschappelijke waarde - weer een rol gaan vervullen op het boerenbedrijf. Op het vlak van veevoeding en dierenwelzijn, maar ook milieukwaliteit en klimaat. De varianten sluiten aan op uitdagingen van vandaag én van de toekomst, vandaar: Houtwal 2.0.

Werkwijze Houtwal 2.0

Er wordt samengewerkt met twee Achterhoekse melkveehouders en Agro-innovatiecentrum De Marke, alle drie op zand gelegen. Op basis van een lijst met alle mogelijke functies van een houtwal, een selectie hieruit door de betrokken melkveehouders en hun voorkeurslocaties voor aanplant is een ontwerp gemaakt. Een soortenlijst is opgesteld van inheemse houtigen die:

- passen bij de bodem- en watercondities
- bekend staan als voederboom / goede strooiselsoorten
- klimaatbestendig zijn
- bijdragen aan koolstofvastlegging

De demovarianten op Agro-innovatiecentrum De Marke zijn in 2024 door Agrarische Natuurvereniging 't Onderholt aangelegd. De houtwal kon mede door Stichting Heg & Landschap en het Streekfonds Achterhoek worden gerealiseerd.

Deze varianten zijn: 1. Humane voeding, 2. Klimaatmitigatie en luchtzuivering, 3. Traditionele houtwal, 4. Voederbomen en bodemkwaliteit en 5. Biodiversiteit.